

3. История социальной педагогики : хрестоматия : учеб. пособ. / под ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – С. 422–440.
4. Кальченко Л. В. Педагогічні умови соціального захисту бездоглядних дітей у притулках для неповнолітніх : дис. ... канд. пед. наук / Л. В. Кальченко. – Луганськ, 2009. – С. 18–48.
5. Клішевич Н. А. Соціально-педагогічна робота кримінальної міліції у справах дітей з підлітками з делінквентною поведінкою (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / Н. А. Клішевич // Освіта Донбасу. – 2011. – № 1 (144). – С. 107–108.
6. Лодкина Т. В. Социальная педагогика. Защита семьи и детства : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Т. В. Лодкина. – М. : Изд. центр «Академия», 2003. – С. 19–20.
7. Мудрик А. В. Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / А. В. Мудрик ; под ред. В. А. Сластенина. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : Изд. центр «Академия», 2002. – С. 6–89.
8. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. / В. Є. Сорочинська. – К. : Кондор, 2011. – С. 84–87.
9. Социальная педагогика : Курс лекцій : учеб. пособ. для студ. высших. пед. учеб. заведений. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – С. 213–214.

Анотація

Ю.Ю.Семенова

Историографический анализ проблемы социально-педагогической поддержки детей уязвимых групп в Украине во второй половине ХХ столетия

В статье проведен историографический анализ проблемы социально-педагогической поддержки детей уязвимых групп в Украине во второй половине ХХ века. Выделены историко-педагогические исследования по проблеме социально-педагогической поддержки детей уязвимых групп в Украине во второй половине ХХ века, которые можно классифицировать по следующим тематическим направлениям: научные работы относительно форм, методов и организации социально-педагогической поддержки детей уязвимых групп во второй половине ХХ века; наработка выдающихся педагогов в контексте проблемы изучения; научные исследования статистических данных по проблеме изучения.

Ключевые слова: историография, дети, социальная работа, социальная защита, школа-интернат.

Summary

Yu.Yu.Semenova

Historiographical Analysis of Social and Educational Support to Children of Vulnerable Groups in the Second Half of the Twentieth Century

The historiographical analysis of the problem of social and educational support to vulnerable groups of children in Ukraine in the second half of the twentieth century is presented in the article. Historical and pedagogical researches on social and educational support for children of vulnerable groups in the second half of the twentieth century are singled out, which can be classified according to the following thematic directions: research papers regarding forms, methods and organization of social and educational support for children of vulnerable groups in the second half of the twentieth century, achievements of outstanding teachers in the context of the study, research on statistical data concerning the problem of the study.

Key words: historiography, children, social work, social care, boarding school.

Дата надходження статті: «8» жовтня 2013 р.

УДК 371.018.55.001.34»19/20»(477/71)(09)(045)

Н.І.СИТНИК,

старший лаборант, здобувачка
(м. Чернівці)

Джерелознавча база дослідження українсько-канадських освітніх зв'язків (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)

У статті аналізується джерельна база дослідження українсько-канадських освітніх зв'язків за останні десятиліття. Джерела з окресленої проблеми поділено на п'ять груп:

1) неопубліковані документальні матеріали, що зберігаються в державних архівах України і Канади та в архівах недержавних організацій обох країн; 2) опубліковані документальні матеріали державних органів Канади й України, громадських організацій канадських українців та педагогів України; 3) наукова, науково-методична та навчальна література; 4) матеріали періодичної преси України й Канади, що мають джерельний характер; 5) спогади та листи учасників міждержавних освітніх зв'язків досліджуваного періоду. Охарактеризовано кожену групу джерел. До першої належать офіційні документи урядових органів Канади й України – тексти угод про співпрацю між міністерствами освіти України й окремих провінцій Канади, звіти про хід виконання цих угод міждержавного рівня; договори про співробітництво обласних управлінь освіти нашої держави та провінційних міністерств освіти Канади, а також відповідні документи вищих навчальних закладів обох держав.

Вони містять інформаційні/аналогічні матеріали та статистичні дані, які дають можливість визначити основні напрями, зміст, інтенсивність і результати співробітництва освітян обох країн та їх громадських організацій, виявити їх вплив на становлення національної системи освіти в Україні, збагачення педагогічного досвіду країн-учасниць.

Другу групу джерельної бази складають документи, державних органів освіти України і Канади та зацікавлених громадських організацій, опубліковані в їх офіційних виданнях (друкованих і електронних) і представлені на сторінках педагогічної преси. Йдеться передусім про журнали «Рідна школа», «Початкова школа», «Вища освіта України», «Вища школа України», газети «Освіта України», «Освіта» та обласні педагогічні часописи нашої держави, а також періодичні видання української діаспори – журнали «Відгукніться», «Рідношкільник», «Життя і школа», «Тема», «Вісник КІУСу» та ін.

Охарактеризовано третю групу, до якої входить наукова, навчальна та навчально-методична література, опублікована за останні три десятиліття в обох країнах, оскільки вона є реальним результатом багатоаспектної співпраці освітян і науковців держав-учасниць. Необхідно зазначити, що монографічні дослідження з окресленої нами проблеми відсутні. Проте заслуговує на увагу колективна праця вітчизняних істориків.

Важливим джерелом, особливо автентичних матеріалів із зазначеної проблеми, є публікації періодичних видань західної української діаспори та вітчизняної періодики досліджуваного періоду. Найбільш цікаву інформацію подавало таке видання, як «Відгукніться» – інформаційно-аналітичне видання Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради, яке в останні роки перейшло на електронний варіант оприлюднення інформації. Зазначимо, що цю функцію воно продовжує успішно виконувати й сьогодні. На його сторінках публікуються офіційні документи (постанови, рішення, рекомендації) керівних органів рідномовного шкільництва в українській діаспорі, що спрямовують діяльність усіх національних організацій світового українства.

У публікаціях журналів «Життя і школа», «Рідношкільник», «Тема» вміщено матеріали про різноманітні форми і методи співпраці в галузі організації рідномовної освіти українців у різних державах світу, які дають можливість проаналізувати лінгводидактичні засади теорії і практики навчання української мови в поліетнічному середовищі.

Матеріали про українсько-канадську співпрацю в галузі освіти, її становлення і етапи розвитку систематично вміщували вітчизняні педагогічні видання, зокрема газети «Освіта», «Освіта України», «Голос України», журнали «Рідна школа», «Початкова школа», «Мандрівець» та ін. Аналіз і осмислення їх дає змогу створити справжню картину розвитку українсько-канадських освітніх зв'язків у другій половині ХХ – перших десятиліттях ХХІ століття.

Розкрито сутність таких принципів історико-педагогічного дослідження, як історизм, системність, об'єктивність, себебичність, спадкоємність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний розвиток української історико-педагогічної науки характеризується активним використанням та введенням у дослідницький простір джерельної бази, яка тривалий час, через відповідні ідеологічні установки та методологічні засади, була невідома й недоступна вітчизняним ученим. До категорії таких джерел у значній мірі належать і матеріали (архівні та друковані), що дають можливість відстежити становлення і розвиток українсько-канадських зв'язків у галузі освіти, науки, культури. Їх вивчення і аналіз стали можливими тільки після проголошення незалежності України. Адже докорінні зміни, які відбулися в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни, зумовили перетворення і в історико-педагогічній науці: став можливим новий погляд на історико-педагогічні проблеми; ґрунтовно й об'єктивно почала вивчатися педагогічна спадщина видатних несправедливо забутих й навмисне замовчуваних українських діячів; введено до наукового обігу нові факти та історичні документи; набули розвитку нові історико-педагогічні дисципліни, серед яких і педагогічна історіографія та джерелознавство.

Поява сприятливих умов для проведення неупереджених історико-педагогічних досліджень на основі автентичних джерел дає можливість створити цілісну картину української педагогічної дійсності, спрогнозувати перспективи її розвитку в контексті зв'язків із педагогічним середовищем не тільки Європи, а й усього світу. Водночас це вимагає ґрунтовного вивчення історіографії досліджуваної проблеми та об'єктивного аналізу й оцінки джерельної бази дослідження. Адже, як слушно зазначає М.Нечкіна, «історіографія дає можливість автору зрозуміти власну постановку питання, уникнути марних повторень та безплідного дублювання вже зробленого, економити його працю. Особливо важливо з'ясувати стан питання, яке досліджується. Адже автор повинен зробити щось нове, просунути науку вперед, замість повторення пройденого» [2, с.22].

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз досліджень показує, що в останні десятиріччя з'явилася значна кількість праць історіографічного та джерелознавчого характеру. З одного боку,

це свідчить про зрілість будь-якої науки: педагогічної, на думку С.Гончаренка, Н.Гупана, М.Євтуха, І.Зязюна, Н.Ничкало, О.Сухомлинської та ін.; історичної, з погляду, В.Дмитрієнка, С.Мікулинського, С.Пештича, О.Сахарова, Л.Черепніна та ін. З іншого боку, будь-яка наука вимагає ретельного пошуку й осмислення нових джерел для об'єктивного пізнання педагогічної дійсності й прогнозування її розвитку. У зв'язку з цим багато вітчизняних учених в останні десятиліття активно включилися в дослідження історії та багатоаспектної діяльності української діаспори, завдяки чому в науці появився новий напрям – діаспорознавство. Долучилися до його розвитку й представники педагогічної науки Г.Бигар, Л.Біленкова, А.Богданюк, Ю.Заячук, В.Кемінь, М.Лещенко, Т.Михайленко, З.Нагачевська, І.Піц, О.Палійчук, С.Романюк, І.Руснак, І.Стражнікова, Г.Філіпчук та ін. Їх дослідження суттєво збагатили джерельну базу вітчизняної історико-педагогічної науки маловідомими і зовсім невідомими автентичними матеріалами про розвиток української освіти і педагогічної думки в діаспорі та діяльність на цьому поприщі відомих учених, педагогів, громадських діячів, письменників і журналістів.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз джерельної бази (вітчизняної і зарубіжної), яка дає можливість дослідити становлення й розвиток українсько-канадських зв'язків у галузі освіти, виховання, науки та виявити й обґрунтувати передумови й тенденції цього багатовекторного процесу.

Виклад основного матеріалу... У контексті зазначеної мети вважаємо за необхідне відзначити, що в розмаїтті історико-педагогічних досліджень вітчизняних діаспорознавців проблема українсько-канадських освітніх зв'язків ще не знайшла свого належного висвітлення – власне, системних досліджень її нами взагалі не виявлено. І це при тому, що вони активно розвиваються, зазнаючи різної динаміки впродовж досліджуваного періоду (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), і, безперечно, мають перспективу, вектори якої, до певної міри, залежать і від аналізу напрацьованого досвіду (як позитивного, так і негативного) та вироблених на основі його результатів пропозицій і рекомендацій. У цьому контексті, на наше глибоке переконання, особливої актуальності набуває пошук і осмислення джерельної бази, тобто аналіз наявних документів, наукової літератури, емпіричних фактів, мемуарів і епістолярної спадщини, які дають змогу відтворити й описати з урахуванням складності і різноманітності об'єктивної реальності досліджуваний процес, який на даному етапі не є завершеним, а розвивається в просторі і часі. По суті, ця його особливість якраз і ускладнює досягнення окресленої мети, оскільки джерельна база нашого дослідження постійно збагачується, поповнюється новими фактами, матеріалами, документами. І все ж опрацьована нами джерельна база достатня для того, щоб визначену тему дослідження розкрити достовірно й неупереджено.

Джерела, пов'язані з темою наукового пошуку, можна поділити на такі групи: 1) неопубліковані документальні матеріали, що зберігаються в державних архівах України і Канади та в архівах недержавних організацій обох країн; 2) опубліковані документальні матеріали державних органів Канади й України, громадських організацій канадських українців та педагогів України; 3) наукова, науково-методична та навчальна література; 4) матеріали періодичної преси України й Канади, що мають джерельний характер; 5) спогади та листи учасників міждержавних освітніх зв'язків досліджуваного періоду.

Серед опублікованих джерельних матеріалів найбільшу цінність складають офіційні документи урядових органів Канади й України – тексти угод про співпрацю між міністерствами освіти України й окремих провінцій Канади, звіти про хід виконання цих угод міждержавного рівня; договори про співробітництво обласних управлінь освіти нашої держави та провінційних міністерств освіти Канади, а також відповідні документи вищих навчальних закладів обох держав, початок співпраці яких поклала угода про співпрацю Чернівецького державного університету та Саскачеванського університету Канади, укладена в 1977 році. Аналіз названих документів дає можливість простежити зародження й еволюцію зв'язків між офіційними органами освітніх систем Української РСР (далі – незалежної України) і Канади, ініціатором і активатором яких були громадські організації й професійні об'єднання канадських українців – Конгрес українців Канади (КУК) та його провінційні структури в Саскачевані, Манітобі й Альберті, Світовий Конгрес українців (СКУ), Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада (СКВОР) і ін.

Вони містять інформаційні / аналогічні матеріали та статистичні дані, які дають можливість визначити основні напрями, зміст, інтенсивність і результати співробітництва освітян обох країн та їх громадських організацій, виявити їх вплив на становлення національної системи освіти в Україні, збагачення педагогічного досвіду країн-учасниць.

Таким же цінним і важливим для розкриття напрямів нашого дослідження і виконання його основних завдань є документи державних органів освіти України і Канади та зацікавлених громадських організацій, опубліковані в їх офіційних виданнях (друкованих і електронних) і представлені на сторінках педагогічної преси. Йдеться передусім про журнали «Рідна школа»,

«Початкова школа», «Вища освіта України», «Вища школа України», газети «Освіта України», «Освіта» та обласні педагогічні часописи нашої держави, а також періодичні видання української діаспори – журнали «Відгукніться», «Рідношкільник», «Життя і школа», «Тема», «Вісник КІУСу» та ін. Звичайно, опубліковані в них офіційні матеріали висвітлювали лише окремі аспекти й напрями співпраці України та Канади в галузі освіти, виховання і науки, але в загальному контексті досліджуваної проблеми їх цінність незаперечна.

Важливе значення для нашого наукового пошуку має, безперечно, наукова, навчальна та навчально-методична література, опублікована за останні три десятиліття в обох країнах, оскільки вона є реальним результатом багатоаспектної співпраці освітян і науковців держав-учасниць. Необхідно зазначити, що монографічні дослідження з окресленої нами проблеми відсутні. Проте заслуговує на увагу колективна праця вітчизняних істориків «Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків» (Київ, 1990), в якій зроблена загалом удала спроба, хоча й з відповідних ідеологічних позицій того часу, відстежити еволюцію українсько-канадських зв'язків упродовж цілого століття життєдіяльності української діаспори в Канаді. Щоправда, проблема українсько-канадських взаємин у галузі освіти відображення в ній не знайшла, хоча на рівні двох університетів – Чернівецького державного (Україна) і Саскачеванського (Канада) – вони успішно розвивалися і згодом набули набагато ширших масштабів: до них залучилися й загальноосвітні середні навчальні заклади Чернівецької області та провінції Саскачеван.

Для висвітлення й аналізу напрямів, видів і форм співпраці освітян обох держав, у контексті нашого дослідження, заслуговують на увагу праці В.Свтуха та О.Ковальчук («Українські канадці»), Б.Лановика («Українська еміграція : від минувшини до сьогодення»), матеріали традиційних наукових конференцій «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті» (Львів), «Українська освіта в світовому часопросторі» (Київ) та ін.

Важливим джерелом, особливо автентичних матеріалів із зазначеної проблеми, є публікації періодичних видань західної української діаспори та вітчизняної періодики досліджуваного періоду. Найбільш цікаву інформацію подавало таке видання, як «Відгукніться» – інформаційно-аналітичне видання Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради, яке в останні роки перейшло на електронний варіант оприлюднення інформації. Зазначимо, що цю функцію воно продовжує успішно виконувати й сьогодні. На його сторінках публікуються офіційні документи (постанови, рішення, рекомендації) керівних органів рідномовного шкільництва в українській діаспорі, що спрямовують діяльність усіх національних організацій світового українства.

У публікаціях журналів «Життя і школа», «Рідношкільник», «Тема» вміщено матеріали про різноманітні форми і методи співпраці в галузі організації рідномовної освіти українців у різних державах світу, які дають можливість проаналізувати лінгводидактичні засади теорії і практики навчання української мови в поліетнічному середовищі.

Матеріали про українсько-канадську співпрацю в галузі освіти, її становлення і етапи розвитку систематично вміщували вітчизняні педагогічні видання, зокрема газети «Освіта», «Освіта України», «Голос України», журнали «Рідна школа», «Початкова школа», «Мандрівець» та ін. Аналіз і осмислення їх дає змогу створити справжню картину розвитку українсько-канадських освітніх зв'язків у другій половині ХХ – перших десятиліттях ХХІ століття.

Щодо п'ятої групи джерельної бази нашого дослідження – листів, спогадів учасників зародження й розвитку українсько-канадських освітніх зв'язків, то вони, як правило, зберігаються в особистих архівах їх авторів або опубліковані в періодичних виданнях і збірниках наукових праць. Використовуємо їх за згодою авторів – щоправда, таких джерел поки що не багато.

Таким чином, маємо підстави стверджувати, що наявних матеріалів цілком достатньо для розкриття визначеної нами проблеми та дослідження на їх основі суміжних проблем, оскільки розвиток світового освітнього простору відбувається надто динамічно, що, безперечно, позначається й на дво- чи багатосторонніх зв'язках освітян різних держав і вимагає їх адекватного наукового аналізу й оцінки. Вважаємо за необхідне наголосити, що вивчення і всебічний аналіз історико-педагогічних явищ ґрунтується на певних методологічних принципах, тобто вихідних положеннях будь-якої наукової системи, що являє собою «емпірично вироблені, науково осмислені та установлені практикою найважливіші правила пізнання, дотримання яких закладає гарантії глибокого вивчення і об'єктивного висвітлення того чи іншого процесу, явища, події» [1, с.26]. Застосування методологічних принципів (правил) запобігає появі помилок у роботі дослідника. Підкреслимо, що вони вироблені в результаті багаторічного досвіду дослідницької праці і нехтування хоча б одним із зазначених нижче методологічних принципів призведе до негативних наслідків (неповноти, недостовірності тощо) педагогічного дослідження.

Основними та невід'ємними принципами вивчення історії педагогіки є такі: історизм, системність, об'єктивність, усебічність, спадкоємність. Автори монографії «Наукові підходи до педагогічних досліджень» підкреслюють важливість синергетичного, культурологічного,

аксіологічного, ресурсного, антропологічного, персоналізованого та інших підходів [3]. Науковець К.Петряев пропонує додати хронологічний, проблемний, біографічний і хронологічно-тематичний принципи [4, с.160–164].

І все ж головним та універсальним правилом історичного пізнання з будь-якої галузі науки вважається принцип історизму. На думку французького вченого Ш.Сеньобоса, він «єдиний дає змогу оволодіти фактами минулого» [5, с.6]. Але в історико-педагогічних працях він виявляється дещо специфічно. Якщо потрібно простежити еволюцію розвитку педагогічної думки або педагогічної науки, необхідно дотримуватись конкретно-історичного підходу, тобто враховувати й аналізувати історичні, соціально-політичні, культурні, філософські, релігійні умови, в яких відбувався певний педагогічний процес або розвивалося педагогічне явище.

Висновки... Для нашого дослідження важливе місце має також принцип об'єктивності, який, з одного боку, орієнтує на соціально-політичну незаангажованість у процесі дослідження, а, з іншого, передбачає всебічний аналіз процесів, подій і фактів. Досягти об'єктивності можливо лише тоді, коли дослідник враховує всі точки зору на ту чи іншу подію, зіставляє їхню аргументацію і доводить оптимальні версії. При розгляді основних проблем теми враховуємо результати інших історичних досліджень, зіставляємо концепції різних історіографічних шкіл, опрацьовуємо та аналізуємо якомога більший масив документів і архівних джерел, матеріали періодичної преси. Звичайно, досягнення абсолютної об'єктивності неможливе, тому що в дослідженні завжди наявні два компоненти: суб'єкт (дослідник) і об'єкт. Тому, як би не намагався науковець, повністю позбавитись впливу суб'єктивності неможливо. Але принцип об'єктивності в історико-педагогічній галузі передбачає максимальну виваженість в оцінках кожного педагогічного явища, вивчення та порівняння різних точок зору на нього. Наявна джерельна база нашого дослідження дає змогу успішно застосовувати його і виробити відповідні рекомендації для організаторів і учасників українсько-канадських освітніх зв'язків на сучасному етапі їх розвитку.

Важливою складовою теоретико-методологічної основи дослідження нашої проблеми є принцип багатofакторності, який передбачає аналіз усього спектру об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на історичні процеси, явища та події. Цінність його якраз і полягає в тому, що емпіричні факти можна оцінити в контексті реальних подій, бо співробітництво в системі освіти двох держав триває, і водночас дає можливість спрогнозувати розвиток досліджуваного явища / процесу, визначити його основні вектори і їх сутність.

Список використаних джерел та літератури:

1. Калакура Я. С. Українська історіографія / Я. С. Калакура. – К. : Генеза, 2004. – 495 с.
2. Нечкина М. В. История и историки: историография истории СССР / М. В. Нечкина. – М. : Наука, 1965. – 468 с.
3. Наукові підходи до педагогічних досліджень : [кол. моногр.] / за заг. ред. В. І. Лозової. – Х. : Апостроф, 2012. – 348 с.
4. Петряев К. Д. Вопросы методологии исторической науки / К. Д. Петряев. – К. : Вища школа, 1976. – 179 с.
5. Сеньобос Ш. Исторический метод в применении к социальным наукам / Ш. Сеньобос. – М. : Тов. типография А. И. Мамонтова, 1902. – 240 с.
6. Сухомлинська О. В. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 6–12.

Аннотація

Н.И.Ситник

Источниковедческая база исследования украинско-канадских образовательных связей (вторая половина ХХ - начало ХХІ века)

В статье анализируется источниковая база исследования украинско-канадских образовательных связей за последние десятилетия. Источники из обозначенной проблемы разделены на пять групп:

1) неопубликованные документальные материалы, хранящиеся в государственных архивах Украины и Канады и в архивах негосударственных организаций обеих стран; 2) опубликованы документальные материалы государственных органов Канады и Украины, общественных организаций канадских украинцев и педагогов Украины; 3) научная, научно-методическая и учебная литература; 4) материалы периодической печати Украины и Канады, имеющих исходный характер; 5) воспоминания и письма участников межгосударственных образовательных связей исследуемого периода. Охарактеризовано каждую группу источников. К первой относятся официальные документы правительственных органов Канады и Украины – тексты соглашений о сотрудничестве между министерствами образования Украины и отдельных провинций Канады, отчеты о ходе выполнения этих соглашений межгосударственного уровня; договоры о сотрудничестве областных управлений образования нашего государства и провинциальных министерств образования Канады, а также соответствующие документы вузов обоих государств.

Они содержат информационные / аналогичные материалы и статистические данные, которые дают возможность определить основные направления, содержание, интенсивность и результаты сотрудничества

педагогов обеих стран и их общественных организаций, выявить их влияние на становление национальной системы образования в Украине, обогащение педагогического опыта стран-участниц.

Вторую группу источниковой базы составляют документы, государственных органов образования Украины и Канады и заинтересованных организаций, опубликованные в их официальных изданиях (печатных и электронных) и предствлены на страницах педагогической прессы. Речь идет прежде всего о журналах «Начальная школа», «Начальная школа», «Высшее образование Украины», «Высшая школа Украины», газеты «Образование Украины», «Образование» и областные педагогические журналы нашего государства, а также периодические издания украинской диаспоры – журналы «Отзовитесь», «Рідношкільник», «Жизнь и школа», «Тема», «Вестник КИУСа» и др.

Охарактеризована третья группа, в которую входит научная, учебная и учебно-методическая литература, опубликованная за последние три десятилетия в обеих странах, поскольку она является реальным результатом многоаспектного сотрудничества педагогов и ученых государств-участников. Необходимо отметить, что монографические исследования по обозначенной нами проблеме отсутствуют. Однако заслуживает внимания коллективный труд отечественных историков.

Важным источником, особенно аутентичных материалов по данной проблеме, являются публикации периодических изданий западной украинской диаспоры и отечественной периодики исследуемого периода. Наиболее интересную информацию подавало такое издание, как «Отзовитесь» – информационно-аналитическое издание Всемирной Координационного Воспитательно-Образовательной Рады, в последние годы перешло на электронный вариант обнародования информации. Отметим, что эта функция продолжает успешно выполнять и сегодня. На его страницах публикуются официальные документы (постановления, решения, рекомендации) руководящих органов родноязычных школ в украинской диаспоре, которые направляют деятельность всех национальных организаций мирового украинства.

В публикациях журналов «Жизнь и школа», «Рідношкільник», «Тема» помещены материалы о различных формах и методах сотрудничества в области организации родноязычного образования украинцев в разных странах мира, которые дают возможность проанализировать лингводидактические основы теории и практики обучения украинского языка в полиэтнической среде.

Материалы о украинско-канадском сотрудничестве в области образования, ее становление и этапы развития систематически помещали отечественные педагогические издания, в частности газеты «Образование», «Образование Украины», «Голос Украины», журналы «Начальная школа», «Начальная школа», «Странник» и др. Анализ и смысл их позволяет создать подлинную картину развития украинско-канадских образовательных связей во второй половине XX – первых десятилетий XXI века.

Раскрыта сущность таких принципов историко-педагогического исследования, как историзм, системность, объективность, обстоятельность, преемственность.

Summary
N.I.Sytnyk

Source Base Study of Ukrainian-Canadian Educational Ties (Second Half of XX – Beginning of XXI Century)

This article analyzes the source base study of Ukrainian-Canadian educational ties over the past decade. Sources of the studied problem are divided into five groups:

1) unpublished documentary material stored in state archives of Ukraine and Canada and in the archives of NGOs in both countries, and; 2) published documentary materials of state bodies in Canada and Ukraine, Ukrainian Canadian community organizations and Ukrainian teachers 3) scientific, methodological and educational literature; 4) publications in Ukrainian and Canadian which have the source character; 5) memoirs and letters of participants of international educational relations of the studied period. Each group of sources is characterized. The first group includes the official documents of the government of Canada and Ukraine – the texts of agreements on cooperation between the Ministry of Education of Ukraine and certain provinces of Canada, reports on the implementation of the agreements of intergovernmental level, cooperation agreements of provincial education departments of our state and provincial ministries of education in Canada, as well as relevant documents of universities of both countries.

They contain information / materials and similar statistics that make it possible to determine the main directions, contents, intensity and results of cooperation of both educators and community organizations to identify their influence on the national education system in Ukraine, enriching educational experiences of participating countries.

The second group consists of the source base documents of state education bodies of Canada and Ukraine and interested NGOs, published in their official publications (print and electronic) and presented in the pages of educational media. It is primarily journals «Рідна Школа», «Pochatkova Shkola», «Higher Education in Ukraine», «Vyscha Shkola Ukrainy», newspapers «Education in Ukraine», «Education» and regional educational journals of our country, as well as periodicals Ukrainian Diaspora – Magazines «Vidhuknitsya», «Ridnozhkilynyk», «Life and School», «Theme», «Journal of CIUS» and others.

The third group, which includes scientific, educational and methodical literature, published over the past three decades in both countries is characterized, as it is the real result of multidimensional cooperation of teachers and scholars participating states. It should be noted that there are no monographic studies on the presented problems. However the collective work of local historians is worth of our attention.

The important source of especially authentic materials on the stated problem is the publication in periodicals of Western Ukrainian diaspora and national periodicals during the studied period. The most interesting information is presented by such publications as «Vidhuknitsya» – informational and analytical edition of the World Educational Coordination Council, which in recent years has shifted to the electronic version of delivering information. It should be mentioned that this function it carries on this mission today. On its pages official documents (decrees, decisions,

guidelines) of governing bodies of native language schooling in the Ukrainian diaspora that guide the activities of all national organizations of Ukrainians worldwide are published.

The publications of the magazines «Life and School», «Ridnoshkilnyk», «Theme» contain material on various forms and methods of cooperation in the field of native language Ukrainian education in different countries of the world, which make it possible to analyze linguodidactic principles of the theory and practice of teaching the Ukrainian language in a multicultural environment.

Materials of Ukrainian -Canadian cooperation in education, its formation and development stages systematically presented in national educational publications, including newspapers, «Education», «Education of Ukraine», «Holos Ukrainy», magazines «Ridna Shkola», «Pochatkova Shkola», «Mandrivets» and others. Analysis and interpretation of them allows you to create a true picture of the Ukrainian -Canadian educational ties in the second half of the twentieth – the first decade of the XXI century.

The essence of such principles of historical and pedagogical research as historicism, consistency, objectivity, circumstantiality, continuity is shown.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК[37.035.6:745/779]:688.721.25(277)(09)(045)

Г.Й.СІГІНШИНА,
старший викладач
(м.Хмельницький);
Г.М.АБРАМОВИЧ,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Історія виникнення й створення української народної ляльки та її виховні можливості

У статті розглянуто, як виникла і створювалась українська народна лялька взагалі та лялька-мотанка зокрема, розглянуто різні класифікації ляльок: за матеріалом, з якого виготовлені, за призначенням, за способом виготовлення. Вказано на пластичні, орнаментальні, образні ознаки ляльок. Висвітлено роль ляльки в українських обрядах, вплив української народної ляльки на розвиток і виховання дітей та відновлення зв'язку з минулими поколіннями. Показано спосіб виготовлення різних видів ляльок, зокрема, вузлової ляльки та ляльки з трави.

Ключові слова: *українська народна лялька, лялька-мотанка, лялька-оберіг, обрядова лялька, іграшкова культура.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Ми, українці, володіємо колосальним духовним і моральним потенціалом, який зосереджено в українській традиційній культурі. Наш громадянський обов'язок – задіяти цей потенціал у формуванні національної самосвідомості громадян нової України.

Аналіз досліджень і публікацій... Серйозно цікавитись народознавством почали наприкінці XVIII ст. В цей час з'явилися цінні народознавчі розвідки М.Костомарова, В.Антоновича, О.Потебні, М.Драгоманова, Я.Головацького та ін. Якісно новий етап розвитку українського народознавства пов'язаний з діяльністю І.Франка, М.Грушевського та К.Д.Ушинського.

Мудрість народної педагогіки стала одним із найважливіших джерел педагогічної творчості С.Ф.Русової, В.О.Сухомлинського, В.Г.Скуратівського, М.Г.Стельмаховича.

В останні роки питаннями народознавства займаються А.М.Богуш, Н.В.Лисенко та ін.

Саме сьогодні громадянам України необхідно пізнати і зрозуміти велич нашої народно-традиційної культури, її одвічний гуманізм, добробут, доброзичливість, щирі гостинність, щоб врівноважити свої вчинки, спрямувати їх на забезпечення душевного затишку усім, хто живе на етнічній землі України.

Найдоступнішим засобом народознавчої роботи в дошкільному віці є українська народна іграшка, українська народна лялька.

Формулювання цілей статті... Узагальнити матеріал про українську народну ляльку, оволодіння яким допоможе дошкільникам усвідомити свою етнічну приналежність, познайомитись з історичними та культурними надбаннями предків, що сприятиме піднесенню їх національної гідності.

Виклад основного матеріалу... Лялька – одна із найдавніших іграшок. Лялька, як дитяча іграшка і оберіг дитини й Роду, як могутній магічний талісман та символ зв'язку між поколіннями, znana в багатьох традиційних культурах земної кулі – від Аляски до Австралії, від Африки до України. Ляльки різних народів відрізняються між собою зовні і матеріалом, з якого зроблені.